ISSN 1314-6769

ГОДИШНИК
НА ШУМЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ“

ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

Т. XXIX D

ANNUAL
OF KONSTANTIN PRESLAVSKY UNIVERSITY OF SHUMEN

FACULTY OF EDUCATION

Vol. XXIX D

Университетско издателство
„Епископ Константин Преславски“
Шумен, 2025

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

проф. д.н. Наталия Иванова Витанова-Маринова
(ректор на Шуменски университет)
доц. д-р Росица Петрова Михайлова
(декан на Педагогически факултет)
проф. д.н. Снежанка Добрева Георгиева
(зам.-декан на Педагогически факултет)
проф. д-р Пенка Петкова Кожухарова
(зам.-декан на Педагогически факултет)
проф. д-р Теодора Николаева Симеонова
(зам.-декан на Педагогически факултет)
проф. д-р Веселина Радева Иванова
(зам.-декан на Педагогически факултет)
проф. д-р Виолета Иванова Кюркчийска
(директор на ДИКПО - Варна)
проф. д-р Данче Нешковски
(Декан на Педагогически факултет в Университет „Св. Климент Охридски“, Битоля)
проф. д-р Биљана Димов
Педагогически факултет в Университет „Св. Климент Охридски“, Битоля
проф. д-р Мелихат Тюзюн
(Факултет по изящни изкуства, дизайн и архитектура в Университета „Намик Кемал“ в Текирдаг, Турция)
проф. д-р Емилија Ѓорѓева
(Декан на Педагогически факултет, Университет „Гоце Делчев“, гр. Щип, Северна Македония)
проф. д-р Оливер Цацков
(Педагогически факултет, Университет „Гоце Делчев“, гр. Щип, Северна Македония)
проф. д-р Деспина Сивевска
(Педагогически факултет, Университет „Гоце Делчев“, гр. Щип, Северна Македония)
доц. д-р Ядранка Рунчева
(Педагогически факултет, Университет „Гоце Делчев“, гр. Щип, Северна Македония)
проф. д-р Хосе Луиз Гарсия-Сойдан
(Факултет по педагогика и спортни науки, Университет Виго, Испания)
проф. д.п.н. Милен Замфиров
(Декан на ФНОИ, СУ „Св. Климент Охридски“)
проф. д-р Владимира Ангелова
(Декан на ПФ, ПУ „Паисий Хилендарски“)

проф. д-р Румяна Папанчева
(Декан на ФОН, Университет „Проф. д-р Асен Златаров“)
проф. д-р Янка Стоименова
(Декан на ФП, ЮЗУ „Неофит Рилски“)
проф. д-р Маринела Михова
(Декан на ПФ, ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“)
доц. д-р Ваня Божилова
(Декан на ФП, СУ „Св. Климент Охридски“)
доц. д-р Генчо Вълчев
(Декан на ПФ, Тракийски университет-Стара Загора)
проф. д-р Веселина Николаева Илиева
(ръководител катедра „Социални дейности“)
доц. д-р Емил Огнянов Деведжиев
(ръководител катедра „Музикална естетика, музикално възпитание и изпълнителство“)
доц. д-р Камен Мариус Теофилов
(ръководител катедра „Педагогика на обучението по изобразително изкуство и технологично образование“)
доц. д-р Наташа Любомирова Иванова
(ръководител катедра „Педагогика и управление на образованието“)
проф. д-р Снежана Христова Николова
(ръководител катедра „Специална и социална педагогика“)
проф. д-р Чавдар Георгиев Сотиров
(ръководител катедра „Предучилищно и начално образование“)
доц. д-р Чавдар Николаев Стойчев
(ръководител катедра „Теория и методика на физическото възпитание и спорт“)

докт. Тюркян Реджеб Хасан
докт. Калоян Тодоров Димитров

Научен редактор и коректор: гл. ас. д-р Ани Георгиева Ангелова

Съставител: проф. д-р Веселина Радева Иванова

© Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 2025

ISSN 1314 - 6769

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Audronė Mecelienė, Jūratė Lastauskienė
DIGITAL TRANSFORMATION IN THE EDUCATION PROCESS: ADVANTAGES AND CHALLENGES IN PRIMARY EDUCATION 25

Rūta Tamašauskienė, Rima Ežerskienė
APPLICATION OF EDUCATIONAL STRATEGIES IN A LITHUANIAN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION 40

Александрина Г. Величкова
РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНО-ЕМОЦИОНАЛНИТЕ УМЕНИЯ НА ДЕЦАТА/УЧЕНИЦИТЕ 56
Aleksandrina G. Velichkova
DEVELOPMENT OF SOCIAL-EMOTIONAL SKILLS OF CHILDREN/STUDENTS 56

Ана Б. Стефанова
ВЪЗПРИЕМАНЕТО НА БЪЛГАРСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ В НАЧАЛНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ЕТАП ПОСРЕДСТВОМ ВОКАЛНАТА ДЕМОНСТРАЦИЯ НА УЧИТЕЛЯ 69
Ana B. Stefanova
THE PERCEPTION OF BULGARIAN FOLK SONGS IN PRIMARY EDUCATIONAL STAGE THROUGH THE VOCAL DEMONSTRATION OF THE TEACHER 69

Анна В. Ласкарова-Иванова
ВЪЗРАСТОВИ ОСОБЕНОСТИ НА РАЗВИТИЕ НА ТВОРЧЕСКИ УМЕНИЯ ЗА КОМПОЗИЦИОННО ИЗГРАЖДАНЕ НА ДЕТСКАТА РИСУНКА 80
Anna V. Laskarova-Ivanova
AGE-RELATED FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF CREATIVE SKILLS FOR THE COMPOSITION CONSTRUCTION OF CHILDREN'S DRAWING 80

Анна В. Ласкарова-Иванова
РОЛЯТА НА ИЗОБРАЗИТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА ФИНАТА МОТОРИКА В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ 85
Anna V. Laskarova-Ivanova
THE ROLE OF DRAWING ACTIVITIES ON THE DEVELOPMENT OF FINE MOTOR SKILLS IN PRESCHOOL AGE 85

Анна Н. Панчева-Георгиева
МУЗИКАЛНО-ИСТОРИЧЕСКАТА КОМПЕТЕНТНОСТ НА БЪДЕЩИТЕ УЧИТЕЛИ ПО МУЗИКА 94
Anna N. Pancheva-Georgieva
MUSIC-HISTORICAL COMPETENCE OF TRAINEE MUSIC TEACHERS 94

Антон С. Базелков
АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ТЕХНИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА ПО ФУТБОЛ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ ОСМИ И ДЕВЕТИ КЛАС 104

Сийка Д. Колева
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА УЧИЛИЩНИТЕ ИНСПЕКТОРИ В КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ И ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ 844
Siyka D. Koleva
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE SCHOOL INSPECTORS' ACTIVITIES IN THE PRINCIPALITY OF BULGARIA AND EASTERN RUMELIA .....

Силвия В. Михайлова-Радославова
ФИНАНСИРАНЕТО НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ 854
Silviya V. Mihaylova-Radoslavova
THE FINANCING OF SCHOOL EDUCATION THROUGH THE EYES OF PEDAGOGICAL SPECIALISTS 854

Симона П. Маркова
ПРИМЕРЕН УРОК ПО РИТМИЧНА ГИМНАСТИКА С ЕЛЕМЕНТИ ОТ АЕРОБИКА ПРИ УЧЕНИЦИ ОТ III И IV КЛАС 864
Simona P. Markova
SAMPLE LESSON IN RHYTHMIC GYMNASTICS WITH ELEMENTS OF AEROBICS FOR STUDENTS IN GRADES III AND IV 864

Снежана К. Куртева
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ В ПОМОЩ НА УЧИТЕЛИТЕ ПО ВРЕМЕ НА ОНЛАЙН ОБУЧЕНИЕ И ПРИ СЪСТАВЯНЕ НА УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ - ПРЕДИМСТВА И НЕДОСТАТЪЦИ 873
Snezhana K. Kurteva
APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO ASSIST TEACHERS DURING ONLINE LEARNING AND IN THE CREATION OF EDUCATIONAL CONTENT - ADVANTAGES AND DISADVANTAGES 873

Снежанка Д. Георгиева, Юлиян М. Асенов
ЛИДЕРСТВОТО КАТО ФУНКЦИЯ И РОЛЯ ПРИ РАБОТА В МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА 880
Snezhanka D. Georgieva, Yuliyan M. Asenov
LEADERSHIP AS A FUNCTION AND ROLE WHEN WORKING IN A MULTICULTURAL ENVIRONMENT 880

Станислава В. Тодорова
ПРИЕМСТВЕНОСТ В УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНОТО НАПРАВЛЕНИЕ „ОКОЛЕН СВЯТ“ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА И УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ „РОДИНОЗНАНИЕ“ В УЧИЛИЩЕ 891
Stanislava V. Todorova
CONTINUITY IN THE EDUCATIONAL CONTENT OF THE EDUCATIONAL DIRECTION „SURROUNDING WORLD“ IN KINDERGARTEN AND THE SUBJECT „HOMELAND STUDIES“ IN SCHOOL 891

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА УЧИЛИЩНИТЕ ИНСПЕКТОРИ В КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ И ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ

Сийка Д. Колева

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE SCHOOL INSPECTORS' ACTIVITIES IN THE PRINCIPALITY OF BULGARIA AND EASTERN RUMELIA

Siyka D. Koleva

ABSTRACT: The article examines the structure and functions of school inspectorates in the Principality of Bulgaria and Eastern Rumelia between 1878 and 1885. It traces the development of these institutions as tools for educational management and state control. The article aims to compare the regulatory frameworks, duties, and administrative hierarchies of inspectors in both regions. While sharing similar goals – school supervision, curriculum enforcement, and teacher evaluation – the systems differed in appointment, reporting, and oversight. The article argues that regional school inspectors in the Principality of Bulgaria and district school inspectors in Eastern Rumelia played a pivotal role in implementing state educational policies, ensuring school supervision, and promoting educational standards.

KEYWORDS: inspectors, education, management, control.

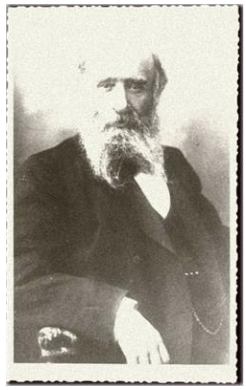
Настоящата публикация е финансирана по проект „Игровизацията в образователния процес“, № РД-08-122/06.02.2025 г.

Настоящото изследване е фокусирано върху периода 1878 – 1885 г., очертан от два ключови политически акта – Освобождението на България и Съединението ѝ. Това е шестгодишен етап на териториално разделение, но и на съзнателно търсено институционално единство, включително в образователното дело. В изследването се разглеждат паралелно законодателните рамки, задълженията, отговорностите и изискванията към дейността на училищните инспектори в двете части на България с намерението да се открои развитието на инспектората като орган на централната власт в управлението на образователния процес. При това сравнение се разкриват специфичните особености, но и общите характеристики на окръжните и околийските инспектори.

Периодът от Освобождението през 1878 г. до Съединението през 1885 г. е време на възторг от придобитата свобода, съчетан с болката от разпокъсването на страната. В този исторически контекст българската нация гради своята държава, подготвя обединение и се стреми да преодолее изоставането си в икономическо и културно-просветно отношение. Временното руско управление полага основите на административното устройство на новоосвободените земи. По решение на руския императорски комисар уредбата на училищата и просветната дейност, организирана от Марин Дринов, обхваща и Княжество

България, и Източна Румелия. Този факт улеснява по-нататъшното укрепване и развитие на образованието в духа на стремежа към национално единство. Опитът, натрупан през Възраждането, в самоуправлението и грижата за грамотността и книжовното наследство, благоприятства успешното изграждане и администриране на образователната система в Княжество България и в Източна Румелия. За краткото си отделно съществуване училищната мрежа и учебното дело в териториално разделената българска държава се модернизират и доближават до европейските образователни модели, като ясно се откроява стремеж към институционално и административно сближаване. Както отбелязва Стателова, „Желанието за съединение с Княжество България слага отпечатък върху развитието на областта [Източна Румелия]. Южнобългарското население се стреми да доближи своите държавни институции до тези в Северна България... Решаването и на най-дребните въпроси между двете български държави е подчинено на идеята за бъдещо обединение“ (Стателова, 1983, стр. 341). Законодателната дейност в първите години след Освобождението изиграва ключова роля за формирането на просветната политика и за създаването на правна рамка за нейното прилагане. Нормативното регламентиране на образованието в Българското княжество и в автономната област на юг от Балкана стъпва върху здравите традиции, градени от първите законотворци и развити особено силно през периода на Възраждането. Законодателите и организаторите на учебното дело съчетават наследените просветни идеи с европейски модели и влияния. Образованието се развива динамично, отговорността за училищната мрежа се разпределя между централната власт и местните власти, законовите и подзаконовите актове търпят редица изменения. Изгражда се обликът на инспектората като инструмент за управление и надзор на образователната система. Окръжните училищни инспектори в Княжеството и околийските в Източна Румелия заемат категорично своето място като контролни органи на централната власт.

Начело на образованието в Княжество България е Дирекцията на просвещението и духовните дела под ръководството на Марин Дринов (Фиг. 1) – професор от Харковския университет, историк и филолог. Когато временното руско управление напуска България, Дринов също се оттегля от поста си – неговата дейност продължава от февруари 1878 до юли 1879 г. На 5 юли 1879 г. с Указ на княз Александър I Батенберг е създадено първото просветно министерство в България под името Министерство на народното просвещение. В периода 1879 – 1885 г. в Княжеството се сменят редица правителства и десет различни министри управляват образователната система. След М. Дринов със законодателна дейност и принос за развитието на инспекторската служба се отличават Михаил Сарафов (Фиг. 2) и Рачо Каролев (Фиг. 3). Р. Каролев се дипломира в руски университет. М. Сарафов, завършил Загребската гимназия и учил в различни европейски университети, е един от най-младите министри на народното просвещение – заема поста, когато е едва на 26 години 10 месеца и 3 дни.

Фиг. 1. *Марин Стоянов Дринов (20.10.1838 г. – 28.02.1906 г.)*
Източник: Научен архив на БАН Фонд №104К „Марин Дринов“
Достъпно на: http://www.math.bas.bg/digi/drinov/gallery.html [прегледано на 2025-06-10]

Фиг. 2. *Михаил Константинов Сарафов (26.02.1854 г. – 13.12.1924 г.)*
Източник: Фондация „Национална академична библиотечно-информационна система“ (НАБИС) Достъпно на: https://digilib.nalis.bg/xmlui/handle/nls/14037 [прегледано на 2025-06-10]

Фиг. 3. *Рачо Михов Каролев (15.02.1846 г. – 12.03.1928 г.)*
Източник: Научен архив на БАН
Достъпно на: http://archiv.cl.bas.bg/Participants/F.62k%20Karolev.htm [прегледано на 2025-06-10]

В Източна Румелия учебната дейност е отговорност на Дирекцията на народното просвещение, чийто директор е големият български педагог Йоаким Груев (Фиг. 4) – учител и директор на училища, автор на учебници. След края на мандата му постът е поет от 29-годишния Константин Величков (Фиг. 5) – учител, творец и идеалист, завършил Императорския лицей в Цариград.

Фиг. 4. *Йоаким Груев Пройчев (09.09.1828 г. – 01.08.1912 г.)*
Източник: Народна библиотека „Иван Вазов“ Пловдив
Достъпно на: https://www.libplovdiv.com/index.php/bg/ioakim-gruev
[прегледано на 2025-06-10]

Фиг. 5. *Константин Величков Петков (1855 г. – 03.11.1907 г.)*
Източник: Институт за литература при БАН
Достъпно на: http://dictionarylit-bg.eu/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BD-%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%BE%D0%B2
[прегледано на 2025-06-10]

За изпълнение на контролната функция на Дирекцията в Княжеството са създадени регионални държавни органи – окръжните училищни инспектори, на второ управленско ниво действат регионални органи с обществено участие – окръжни училищни съвети и на трето ниво – административната община.

В Източна Румелия Дирекцията управлява образованието чрез околийски училищни инспектори. Те отчитат своята дейност пред Департаменталните

училищни съвети, в чийто състав са включени и по двама околийски инспектори от губерниите. Като отделен орган функционира Областен училищен съвет, в който участва и по един инспектор от всеки департамент. Съветът под председателството на Директора на Народното Просвещение анализира работата на инспекторската служба и решава всички въпроси, свързани с началното учение. Вътрешното управление и грижата за началните училища се осъществяват от общинските власти чрез училищните настоятелства.

И в Княжеството, и в автономната област инспекторската служба е подчинена на правилници и закони, които определят права, отговорности и изисквания към инспекторите. Нормативните актове за периода 1878 – 1885 г. с отношение към контролната дейност в Княжество България са:

– Привременен устав за народните училища от 29 август 1878 г. на Марин Дринов;

– Инструкция за окръжните инспектори от 1878 г. на Марин Дринов;

– Привременни правила за реалните училища от 3 октомври 1878 г. на Марин Дринов;

– Особена инструкция за окръжните училищни инспектори, дадена от управляващия Отдела на народното просвещение и духовните дела на 30 април 1879 г. на Марин Дринов;

– Привременни правила за правителствените четвъртокласни училища от 28 април 1879 г. на Марин Дринов;

– Правилата за привременните педагогически курсове от 1879 г. на Марин Дринов;

– Закон за материалното поддържане и учебното преустройство на училищата от 21 май 1880 г. на Иван Гюзелев;

– Инструкция за управлението на държавните учебни заведения в Княжество България от 1881 г. на Михаил Сарафов;

– Инструкция за окръжните училищни инспектори от 1881 г. на Михаил Сарафов;

– Закон за обществените и частните училища от 1885 г. на Рачо Каролев;

– Закон за окръжните училищни инспектори от 1885 г. на Рачо Каролев.

За същия период в Източна Румелия инспекторите подчиняват своята дейност на:

– Органически устав на Източна Румелия;

– Временни правила за училищата в Източна Румелия от 1879 г. на Йоаким Груев;

– Публично-административен правилник за околийските инспектори на Източна Румелия от 1880 г. на Йоаким Груев;

– Закон за началното учение в Източна Румелия от 1880 г. на Йоаким Груев.

Дейността на инспекторите е свързана с надзор над училищата в определени от нормативни актове райони. В Княжество България първоначално контролът се упражнява от петима окръжни инспектори – по един за всяка губерния. До 1885 г. броят и границите на учебните окръжия, както и броят на училищните инспектори, се променят няколко пъти. През май 1879 г. с „Постановление на императорския руски комисар за инспекцията на народните

училища“ страната се разделя на 15 учебни окръга, като във всеки окръг се назначава по един инспектор. През май 1880 г., след промяна в административното деление на страната и в броя на окръжията, които с Указ №226 на Княз Александър I стават 21, следва ново увеличение на броя на окръжните инспектори. През ноември 1882 г. административно-териториалното деление на страната се изменя отново със Закон за определяне границите на околиите в Княжество България. Това води до утвърждаването на Закон за разделението на учебните окръжия. Във всяко от новите 14 окръжия действа по един училищен инспектор, като софийският инспектор има и помощник. През 1885 г. със Закона за окръжните училищни инспектори на Рачо Каролев се реализира следваща промяна – четири от големите административни окръжия се разделят на по два учебни окръга и в тях се назначава по още един инспектор.

В Източна Румелия числеността на инспекторите е точно определена и не се променя – 51 околийски училищни инспектори контролират учебното дело в шестте губернии и 28-те кантона на провинцията. Още в първите нормативни документи за инспекторската служба е установено разпределянето на инспекторите според религиозните общества, чиито училища наблюдават: Пловдивски департамент – 6 българи, 4 турци, 1 грък и 1 българо-католик; Пазарджишки департамент – 4 българи и 1 турчин; Хасковски департамент – 3 българи и 3 турци; Сливенски департамент – 5 българи, 2 турци и 1 грък; Старозагорски департамент – 5 българи и 3 турци и Бургаски департамент – 4 българи, 3 турци и 2 гърци. За арменските, еврейските и българо-протестантските училища е назначен по един инспектор за цялата област.

Заемането на длъжността окръжен или околийски инспектор се осъществява с назначаване от министъра в Княжеството или от директора в автономната област. Със Закона за окръжните училищни инспектори от 1885 г. на Рачо Каролев длъжността в Княжеството България става изборна и се въвежда регламент за провеждане на изборите. Мандатът на инспекторите в Княжеството е тригодишен, докато в Източна Румелия е доста по-кратък – едва една година.

Кандидатите за инспектори трябва да отговарят на определени условия. В Княжеството се назначават български поданици над 25-годишна възраст, завършили поне средно училище и с учителски стаж най-малко три години. В Източна Румелия кандидатите трябва да са уважавани личности на своите религиозните общества, като се предпочитат онези, които имат учителска правоспособност, или са учителствали най-малко пет години.

В Княжество България окръжният инспектор носи отговорност за цялостното състояние на учебното дело. Той е длъжен да прилага нормативните документи и изисквания на Министерството; да съдейства за откриването на нови училища и да се грижи за състоянието на съществуващите; да следи за спазването на изискването за задължително първоначално обучение; да преглежда разходите за образование в общинските бюджети, като внимава за изпълнението им; да контролира педагогическата дейност и поведението на учителите; да разглежда възникнали спорове между учители, настоятелства и общини; да свиква поне веднъж годишно учителски събор с основна задача да се разискват методите на преподаване; да участва в заседанията на окръжния

съвет, като заема подпредседателско място в учебните сесии; да се грижи за съхраняването на исторически паметници и за събирането на данни за училищната статистика, както и да се занимава с всички въпроси, касаещи учебното дело. Окръжният училищен инспектор представя своята дейност пред Министерството в задължителен годишен отчет до края на август. Инструкцията на Михаил Сарафов от 1881 г. изисква от инспекторите по-честа отчетност и те трябва да докладват веднага – за неотложни случаи, да докладват всеки месец – за това кои училища са посетени, за заплащането на учителите, посещаемостта от учениците, необходимостта от държавна помощ, а в края на учебната година са длъжни да представят годишен доклад.

Околийският инспектор в Източна Румелия също е ангажиран с всички страни на образователната дейност. Той е задължен да прави цялостен преглед на учебната дейност в подведомствените му училища и да проучва всичко, което му е наредено от Дирекцията или от Департаменталния училищен съвет – изпълнението на законите и правилниците; спазването на учебната програма и методика; използваните учебници; успеха на учениците; задължителната посещаемост на учебните занятия, дисциплината и вътрешния ред; сградата по отношение на хигиена и принадлежности от всякакъв характер като библиотека и различни сбирки. Той трябва да мотивира местните власти да откриват училища, да им съдейства за назначаването на способни учители и за набирането на средства, следейки да се изпълняват постановленията на закона при градежа на учебните заведения. Инспекторът е длъжен да предоставя статистически данни и да отчита своята дейност пред Дирекцията в края на всяко тримесечие – през ноември, февруари, май и август.

И в Княжество България, и в Източна Румелия училищните инспектори имат право да предлагат за наказание родители, учители и настоятели, които не спазват изискването стриктно да се контролира посещаемостта на учебните занятия от всички ученици в задължителна възраст.

За осъществяване на контролните си функции окръжните и околийските инспектори трябва да предприемат задължителни обиколки на подведомствените си училища. Броят на обиколките в нормативните документи в Княжество България се променя. Поне два пъти през годината е изискването в Инструкцията за окръжните инспектори на М. Дринов от 1878 г. През 1881 г. Инструкцията на М. Сарафов определя три добре планирани годишни обиколки. През 1885 г. със Закона на Р. Каролев броят се установява на най-малко два пъти годишно, а при установяване на нередности – три и повече пъти. Околийските инспектори в Източна Румелия посещават училищата в своята околия най-малко четири пъти в годината.

За подобряване работата на учителите, повишаване на тяхната квалификация и модернизиране на методиката на преподаване окръжните инспектори в Княжеството и околийските инспектори в Източна Румелия са задължени да организират учителски събори. След обсъждането на методите, учебниците и всички въпроси, свързани с учебната дейност, инспекторите задължително докладват пред Министерството на просвещението в Княжеството и пред Дирекцията на народното просвещение в областта.

Окръжният инспектор в Княжество България получава заплата „по собствените си парични требования съгласно със съществуващите наредби“ (Дринов, 1915, стр. 80), а околийският инспектор в Източна Румелия получава само обезщетение в зависимост от броя на училищата, които посещава, и местните условия за пътуване.

В изпълнение на своите задължения инспекторът, като представител на министъра на просвещението в Княжество България и като представител на Директора на народното просвещение в Източна Румелия, е длъжен да е в непрекъснат контакт с местните власти, с частни лица, с настоятелствата и с учителите, с училищните съвети и да си взаимодейства с ръководните органи на всички нива.

Сравнителният анализ на дейността на училищните инспектори в Княжество България и в Източна Румелия за периода 1878 – 1885 г. показва както структурни сходства, така и отчетливи разлики. В основата си създаването на инспекторската служба отразява стремежа на държавниците към развитие на обществото чрез образование и е логично следствие от идеята за държавна просветна политика, единна училищна мрежа, качествено, задължително и достъпно за всички начално учение. За ефективното организиране на учебното дело в новоосвободената и разделена на две България държавната власт изгражда и активно използва управленския и контролен механизъм на училищната инспекция чрез длъжностите на окръжните инспектори и околийските инспектори. И в Княжество България, и в Източна Румелия те провеждат образователната политика на правителствата, изпълняват административни и контролни функции, но и вдъхновяват учителството, мобилизират местните общности, провокират ревност към ученето, гарантират за разпространението на грамотността и утвърждаването на просветеността като обществена ценност.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

АТАНАСОВ, Ж.; ЛЮЛЮШЕВ, М.; КОЛЕВ, Й.; ЧАВДАРОВА, А. & ДОЛАПЧИЕВ, С., 1993. *История на педагогиката и българското образование*. В. Търново: Аста.

Временни правила за училищата в Източна Румелия, 1879. В-к „Марица“, бр. 117, 14.09.1879 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0015340&page=72 [прегледано на 2025-06-10].

Временни правила за училищата в Източна Румелия, 1879. В-к „Марица“, бр. 118, 18.09.1879 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com/bg/lister.php?iid=DO-8S0015340&page=73 [прегледано на 2025-06-10].

ГЕНЕВ, К.,1992. *Организация и управление на образованието*. София: Образование.

ДРИНОВ, М., 1915. *Съчинения. Трети том*. София: Държавна печатница.

ЕНИЧАРОВА, Е., 2016. Материално осигуряване на образованието в Източна Румелия (1879-1885). Сп. „Педагогика“, кн. 3. Достъпно на :

https://azbuki.bg/wp-content/uploads/2016/04/azbuki.bg_dmdocuments_Pedagogy_032016_Emilia-Enicharova.pdf [прегледано на 2025-06-10].
Закон за административното деление на Княжеството, 1880. Държавен вестник, бр. 45, 28.05.1880 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0000026&page=27 [прегледано на 2025-06-10].
Закон за материалното поддържане и учебното преустройство на училищата, 1880. Държавен вестник, бр. 45, 28.05.1880 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0000026&page=27 [прегледано на 2025-06-10].
Закон за началното учение в Източна Румелия, 1880. В-к „Марица“, бр. 245, 19.12.1880 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0015341&page=98 [прегледано на 2025-06-10].
Закон за началното учение в Източна Румелия, 1880. В-к „Марица“, бр. 246, 23.12.1880 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0015341&page=99 [прегледано на 2025-06-10].
Закон за началното учение в Източна Румелия, 1880. В-к „Марица“, бр. 247, 30.12.1880 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0015341&page=100 [прегледано на 2025-06-10].
Закон за началното учение в Източна Румелия, 1880. В-к „Марица“, бр. 248, 02.01.1881 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0015342 [прегледано на 2025-06-10].
Закон за обществените и частните училища. (1885). Държавен вестник, бр. 13, 09.02.1885 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0000037&page=12 [прегледано на 2025-06-10].
Закон за окръжните училищни инспектори. (1885). Държавен вестник, бр. 12, 07.02.1885 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0000037&page=11 [прегледано на 2025-06-10].
Закон за определяне границите на околиите в Княжество България. (1882). Държавен вестник, бр. 132, 18.11.1882 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0000029&page=132 [прегледано на 2025-06-10].
Инструкция за окръжните училищни инспектори, 1881. Държавен вестник, бр. 13, 04.03.1881 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com/bg/lister.php?iid=DO-8S0000027&page=16 [прегледано на 2025-06-10].
Инструкция за окръжните училищни инспектори, 1881. Държавен вестник, бр. 14, 07.03.1881 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0000027&page=17 [прегледано на 2025-06-10].
Инструкция за окръжните училищни инспектори, 1881. Държавен вестник, бр. 15, 11.03.1881 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0000027&page=18 [прегледано на 2025-06-10].

Инструкция за окръжните училищни инспектори, 1881. Държавен вестник, бр. 17, 18.03.1881 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com//bg/lister.php?iid=DO-8S0000027&page=20 [прегледано на 2025-06-10].
Инструкция за окръжните училищни инспектори, 1881. Държавен вестник, бр. 18, 21.03.1881 г. Достъпно на: http://sever.libraryvt.com/bg/lister.php?iid=DO-8S0000027&page=21 [прегледано на 2025-06-10].
КОЛЕВ, Й., 2006. *Трите големи. Г. Живков, К. Величков, Ив. Д. Шишманов в историята на министерството на народното просвещение*. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“.
КОЛЕВ, Й.; АТАНАСОВА, В. & ВИТАНОВА, Н., 2005. *История на педагогиката и българското образование*. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“.
МАДЖАРОВ, М., 1925. *Източна Румелия (Исторически преглед)*. София: Печатница „С. М. Стайковъ“.
Привременен устав за народните училища, 1878. *Управление на образованието, 1990, кн. 6*. София: МОН.
СТАТЕЛОВА, Е., 1983. *Източна Румелия (1879-1885): Икономика, политика, култура*. София: Издателство на Отечествения фронт.
СТОЯНОВ, Г., 2006. *История на просветното законодателство и училищната администрация*. София: Веда Словена – ЖГ.
ФОЛ, АЛ. (Съст.), 1983. *Кратка история на България*. София: Наука и изкуство.
ЦОКОВ, Г., 1997. *Училищна администрация: учебно помагало*. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“.
ЦОНЕВА, П., 2007. *Управление на училището в България от началото на XIX век до 1989 година. Монография.* София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

ас. д-р Сийка Димитрова Колева
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“
Колеж – Добрич
катедра „Науки за образованието“
e-mail: s.koleva@shu.bg